

बुद्ध धर्मको वर्तमान अवस्था र यसको महत्व

● भिम पच्यु गुरुड

विश्व इतिहासमा शान्ति, करुणा र अशिंसाको सन्देश फैलाउने महान ब्यक्तिको रूपमा भगवान बुद्धको स्थान अत्यन्त उच्च छ। बुद्धजयन्ती केवल एक धार्मिक पर्व मात्र नभई मानव सभ्यतालाई सही अर्थमा डोराउने प्रेरणाको स्रोत पनि हो। आजको आधुनिक युगमा जहाँ मानिसहरू विभिन्न किसिमका तनाव, द्वन्द्व र असन्तुलनमा बाँचेका छन्। बुद्धका शिक्षाहरू भन सान्दर्भिक र आवश्यकता बनेको छ।

बुद्ध धर्मको संस्थापक भगवान गौतम बुद्ध हुन्। जसले मानव जीवनका दुःख र तिनका कारणहरूको गहिरो अध्ययन गरी समाधानका उपायहरू प्रस्तुत गर्नु भयो। जसमा चार आर्यसत्य, पञ्चशील र अष्टमार्ग मुख्य हुन्। यसले मानिसलाई दुःखबाट मुक्त गराएर निर्वाण प्राप्त गर्ने बाटो देखाउछ।

आज बुद्ध धर्म विश्वका धेरै देशहरूमा फैलिएका छन्। जसमा नेपाल, भारत, भूटान, श्रीलंका, थाइलैण्ड, म्यानमार, भेतनाम, लावस, कम्बोडिया, जापान, साउथ कोरिया, हङकङ, चीन, मंगोलिया आदि हुन्। नेपाल, जहाँ भगवान बुद्धको जन्म भएको हो, बुद्ध धर्म, संस्कृति र अध्यात्मिक जीवनको महत्वपूर्ण अंग बनेको छ।

तर, आधुनिकताको प्रभावले मानिसहरू भौतिक सुख सुबिधातर्फ बढी आकर्षित भैरहेका छन्। यसले गर्दा, बुद्धका मौलिक शिक्षाहरू— त्याग, संयम र सन्तुलन ओभ्रेलमा पर्न थालेका छन्। यद्यपि, पछिल्लो समय ध्यान Meditation &

Mindfulness प्रति बढदो रूचिले, बुद्ध धर्मप्रति आकर्षण भएको देखिन्छ।

नेपालका आदिवासी जनजातिमध्ये गुरुड समुदायले बौद्ध धर्मसँग गहिरो सम्बन्ध राख्दछ। यस समुदायमा बौद्ध परम्परा, प्राकृतिक पूजा र पूर्वजप्रतिको सम्मान एक आपासमा मिसिएको पाइन्छ। बास्तवमा गुरुड धर्म एक प्रकारको मिश्रित (Syncretic) धार्मिक प्रणाली हो। जसमा बौद्ध धर्मसँगै प्राचीन शमनवाद र स्थानीय बिश्वासहरू पनि समावेश छन्।

एउटा सिक्काको दुइ पाटा भए जस्तै— त्यस मध्ये कुनै एक पाटा नभएमा, त्यो सिक्का पूर्ण हुदैन। त्यसको मुल्य र मान्यता पनि हुदैन। ठिकै त्यसैगरी, गुरुड बौद्ध समुदायको लागि बौद्ध धर्म र गुरुडको मौलिक परम्परा, संस्कार र संस्कृतिहरू एक आपासमा गहिरोसँग जोडिएका हुन्छन्। यी दुइ पक्षहरूलाई अलग गर्न सकिदैन। यो नड र मासु जस्तै सम्बन्धमा रहेका हुन्छन्।

गुरुड समुदायमा 'लामा' धर्मगुरुको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। लामाले जन्म, क्षेवर, बिबाह र मृत्यु लगायतका संस्कारहरू सञ्चालन गर्छन्। बौद्ध दर्शनलाई व्यावहारिक जीवनसँग जोड्ने काम गर्छन्। यसका साथै गुरुड समुदायमा हिमाली बौद्ध परम्पराको प्रभाव पनि देखिन्छ। यससँगै बज्रयान बौद्ध परम्पराका धर्मगुरु लामा जस्ता परम्परागत पुजारीहरूले स्थानीय देवी देवता, आत्मा र प्राकृतिसँग सम्बन्धित पूजापाठ गर्छन्।

गुरुड समुदायमा बौद्ध धर्म केवल शास्त्रीय अभ्यासमा मात्र सिमित छैन। यो उनीहरूको दैनिक जीवनशैली र संस्कृतिसँग पनि गहिरो रूपमा गाँसिएको छ। जीवनको प्रत्येक संस्कार, जस्तै— जन्म, न्वारन, क्षेत्र, बिबाह, र मृत्युमा पनि बौद्ध शिक्षासँगै आफ्नो मौलिक परम्पराहरू पनि समेटिएका हुन्छन्।

बुद्धको शिक्षाहरूमा अहिंसा, करुणा, मैत्री र मध्यमार्ग ब्यबहारिक रूपमा अपनाइएको पाइन्छ। पञ्चशील जस्ता नैतिक नियमहरूले पनि समुदायलाई सही मार्गमा हिँड्ने प्रेरणा दिन्छन्।

गुरुड समाजमा धर्म र संस्कृति एक अर्काबाट अलग छैन। प्रकृति, पूर्वज र समुदाय प्रतिको सम्मान उनीहरूको धार्मिक जीवनको मुख्य आधार हो। उनीहरू आफ्नो वरिपरीको जंगल, नदी, पहाड आदिलाई पवित्र मान्दछन्। त्यसैको सन्तुलनमा जीवन यापन गर्ने बिश्वास राख्छन्।

बौद्ध धर्मको एक महत्वपूर्ण बिशेषता भनेको यसको लचकता र सहिष्णुता हो। यसले बिभिन्न जाति, भाषा र संस्कृतिलाई सम्मान गर्दै तिनीहरूको संरक्षणमा सहयोग पुराउछ। यही कारणले, गुरुड समुदायले आफ्नो मौलिक पहिचान जोगाउदै बौद्ध धर्मलाई सफलता पूर्वक आत्मसाथ गरेका छन्।

गुरुड समुदायमा यो बुद्धजयन्ती अत्यन्तै महत्वपूर्ण पर्वको रूपमा मानिन्छ। यस दिन शान्ति, करुणा र सद्भावको सन्देश फैलाउने उद्देश्यले पूजापाठ, प्रार्थना, दान, तथा सामुहिक कार्यक्रमहरू आयोजना गरिन्छ। यस अवसरमा परिवार र समुदाय एकसाथ भेला भएर बुद्धका शिक्षाहरू समिष्णन्छन्। आफ्नो परम्परागत भेषभूषा तथा खानपानलाई पनि बिशेष महत्व दिन्छन्।

बुद्ध धर्मको महत्वलाई संक्षेपमा भन्नुपर्दा,

१. बुद्ध धर्मले सबै प्राणीहरू प्रति दया र करुणा

राख्न सिकाउँछ। हिंसा र द्वेषको साट्टामा सहिष्णुता र प्रेमको मार्ग अपनाउन प्रेरित गर्छ।

२. आजको ब्यस्त जीवनशैलीमा मानिसहरू तनाव र चिन्ताले ग्रस्त छन्। बुद्धको ध्यान र माइन्ड- फुलनेसका अभ्यासहरूले मानसिक शान्ति र सन्तुलन कायम गर्न मद्दत गर्छन्।

३. बुद्ध धर्म जात, बर्ग, वा लिंगको आधारमा भेदभाव नगर्ने शिक्षा आजको समाजमा अत्यन्त आवश्यक रहेको छ। यसले समानता र सह-अस्तित्वलाई प्रोत्सहन गर्छ।

४. बुद्ध धर्मले सत्य बोल्ने, चोरी नगर्ने र अहिंसा जस्ता नैतिक मुल्यहरूमा जोड दिन्छ। जसले व्यक्तिगत चरित्र निर्माणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ।

बुद्ध धर्म केवल धार्मिक आस्था मात्र नभई जीवन जिउने कला पनि हो। यसको शिक्षाले मानिसलाई सही मार्गमा हिड्न, आत्म शुद्धि गर्न र समाजमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन प्रेरित गर्छ। आजको युगमा बुद्धका शिक्षाहरूलाई ब्यबहारमा उतार्न सकियो भने, व्यक्तिगत र सामाजिक दुबै स्तरमा शान्ति र सद्भाव कायम गर्न सकिन्छ।

अन्तमा, २५७० औँ बुद्धजयन्तीको पावन अवसरमा सम्पूर्ण मानव समुदायमा शान्ति, करुणा, सहिष्णुता र सद्भावको भावना फैलियोस् भन्ने हार्दिक कामना गर्दछु। सबैमा सुख, शान्ति र समृद्धिको कामना !

(अमेरिकाको पेन्सिलभेनिया इरी निवासी श्री भिम पच्यु गुरुड, Palyul Choekhor Ling Buddhist Center Erie PA को अध्यक्ष, (UGBOA) युनाइटेड गुरुड बुद्धिस्ट ओर्गनाइजेशन अफ अमेरिकाको अध्यक्ष, लेखक, स्वतन्त्र ब्यबसायिक तथा सामाजिक अभियन्ता हुन्)

bhimgurungerie@gmail.com

<https://www.palyulerie.org>